

TELEGRAFUL ROMÂN.

Apere Marția, Joia și Sâmbăta.

ABONAMENTUL:

Pentru Sibiu pe an 7 fl., 6 luni 3 fl. 50 cr., 3 luni 1 fl. 75 cr.
Pentru monarhie pe an 8 fl., 6 luni 4 fl., 3 luni 2 fl.
Pentru străinătate pe an 12 fl., 6 luni 6 fl., 3 luni 3 fl.

Pentru abonamente și inserțiuni a se adresa la
Administrațiunea tipografiei archidieceșane Sibiu, strada Măcelarilor 45.

Correspondențele sunt a se adresa la
Redacțiunea „Telegrafului Român”, strada Măcelarilor Nr. 45.
Epistolele nefrancate se refuză. — Articuli nepublicați nu se înapoiază.

INSERTIUNILE:

Pentru odată 7 cr., — de două ori 12 cr., — de trei ori
15 cr. rëndul cu litere garmond — și timbru de 30 cr.
pentru fie-care publicare.

Scopul final.

În zilele aceste s'a întrunit în capitala țerei noastre un congres didactic, spre a regula mersul instrucțiunii în toate școlile de sus până jos, dela asilurile de copii până la universitate.

La congresul didactic au luat parte cei mai eminenți bărbați de școală, ministrul de culte, cu secretariul său de stat, cu referenții speciali în cele scolare, foștii miniștri și fiitorii miniștri, cu un cuvânt toți factorii, cari au să reguleze mersul instrucțiunii în al doilea mileniu.

Congresul acesta didactic a fost o demonstrativă manifestare a curentului, care va da timbrul instrucțiunii publice în al doilea mileniu.

Instrucțiune unitară, școală unitară sub conducerea statului pentru lățirea magiarismului, pentru consolidarea ideii de stat magiar.

Acesta a fost firul roșu în prelegerea model a fostului secretariu de stat sub ministrul Trefort și Csáky, și a fiitorului ministru de culte Berzevichy, acesta a fost firul roșu în secțiunile școlilor populare, ale celor medii, ale celor superioare.

Mai pregnant s'a accentuat luarea pedagogiilor în mâinile statului, căci confesiunile cu pedagogiile lor nu cresc învățători, în spiritul curentului de azi și dacă e vorba să se alegă între învățători bine calificați, harnici, eselenți, dar în cele ale magiarisării fără cuvenita fiduție, fără cuvenitele garanții, și între unul necalificat, nedestoinic, dar cu garanții în cele ale curentului magiarisării, atunci alegerea va cădea asupra celui din urmă.

Nici odată nu s'a dat pe față tendința de a degrada școlile la un simplu canal al magiarisării ca și acuma.

Presa din capitală, cea mai nefalsificată manifestare a curentului bolnăvicios de azi, a vorbit foarte limpede.

De astădată punem sub ochii cititorilor noștri un prim articol din ziarul „Pesti Napló”, care, de un timp încôce se pare a avea foarte in-

time raporturi cu ministerul nostru de culte.

Éta ce scrie acest ziaru la locul prim în numărul de Sâmbătă:

Fie ne permis să adresăm câteva cuvinte sincere muncitorilor culturii naționale magiare întruniți în congres. Dorim și sperăm, că și cercurile mai largi ale opiniei publice vor auzi acest cuvânt, și vor trage din el cu ajutorul logice și al iubirei de patrie deducțiunile corecte. Acest sincer cuvânt în realitate e plânsore. Plânsore din cauza lășității politice noastre culturale naționale. Nu avem noi curagiu a mărturisii pe față și cu fală adevărul cuprins al aspirațiilor noastre nutrite despre cultura națională, încungușăm cu precauțiune mărturisirea sinceră, ne ascundem cu frică intențiunile adevărate, și dacă din cîoia, în care le-am învățit cu grije, aceste intențiuni cumva, undeva totuși es la ivelă, înroșiți și confusi negăm, pe când cu capul ridicat, cu cunoștința de drept și cu rezoluție puternică ar trebui să luăm poziție lângă ele.

Voi noi să magiarisăm, da sau ba? Care e acel magiar nepatriotic, care ar putea răspunde negativ cu „nu” la această întrebare? Dară unde-i, căutând îl căutăm, și zadarnic îl căutăm: unde i acea opinie publică magiară cu inimă curajoasă, care ar cuteza să-o vestescă acesta pe față și prudent, dar energic și ar da silința să o realizeze. Școlile noastre, durere, numai acolo sunt magiare, unde căutând chiar, abia găsim ceva de magiarisat, adevărat în ținuturile magiare. În părțile țării locuite de naționalități însă vlastarele omenesci, generația viitoare a civilor statului magiar se dezvoltă în școle cu spirit străin. Că acesta e calamitate, o simte fiecare, de și puțin o spun pe față. Că asupra acestei calamități trebuie să se ajute cât de îngrabă și cât de fundamental, conștiința acesta de mult se ascunde acolo în opinia publică. Durere însă, numai se ascunde. Nu este, cine se rescumpere această voință ascunsă cu întreprindere puternică, și să o espue ca răspuns necondiționat rezolvabil înaintea voinței de a jertfi și a vigorei naționale. Suntem precauți, ba chiar timiți, îndată ce-i vorba de școală. Este ceva în națiunea aceasta, ceea ce paralizează miraculosul său avânt, îndată ce datorințele importanțe emanate din chemarea națională a cultivării omenilor o chiamă pe câmpul faptelor. Când a fost trebuință, am

putut să creăm, scotem armată din nimic, trupe eroice, cari în mod brav s'au sciut măsura, cu forța militară a două puteri mari. Când a trebuit, am putut să ne luptăm pentru comorile de drept public ale națiunii noastre cu o tenacitate, care a admirat-o totă lumea, pentru că d'or singur acele arme morale ni au stat la dispoziție, pe cari dominațiunea absolutistică n'a putut să le stîrpească din națiunea legată în lanțurile sclăviei. Când a fost lipsă, am putut și în lipsă de legată, aprôpe din nimic să creăm literatură națională, care ne-a poleit limba, a plantat în noi iubirea idealului, și ne-a altoit în inimi pasiunea sântă a alipirei către patrie. Când a trebuit, am putut repede compune artă dramatică, arte culturale, așa că la glasul imperativ al voinței naționale au răsărit dintre noi individualități artistice, cari au cucerit întrégă lumea. Am putut face tot, dar tot, de ce are trebuință o națiune, care vooce să trăească aici, și e pătrunsă de dorul progresului. Numai una n'au putut face să o facem până acum, și cine scie, când vom putea să o facem de aici înainte: *școla magiară*.

Doctrinerismul acela liberal care a renăscut Ungaria pela sfârșitul anilor șesedececi, se pôte provoca la multe merite, dară a s'evîrșit două erori, cari au devenit isvôrul ne-nu-măratelor pedeci ale dezvoltării noastre naționale. Ademeniți de signalul toleranței naționale și confesionale, simplaminte am închis în legea despre naționalități și cea a școlilor populare căile eficacei dezvoltării naționale. Idealismul robil al generațiunei legislatorice de atunci a visat, că dărnicia cu care am îngrămădit elementele de limbă străină ale țării cu atâtea tesăure ale libertății, va desarma reacțiunile naționalităților și va cuceri cu încetul în serviciul ideii naționale pe acele puteri, cari până atunci funcționau consecuent în direcțiune centrifugală. Acest nobil idealism a predat școla naționalităților și confesiunilor. Ați deja scim cu toții, că calculul spiritului lui Iosif Eötvös nu s'a realizat. Acea școală, pe care am lăsat-o în mână bisericilor naționalităților, a dezvoltat ce e drept atitudine cuceritoare, nu însă în tabera ideii de stat magiar și cu atât mai puțin în cea a judecării naționale magiare, ci din contră, în ôstea inimicilor națiunei magiare au intrat luptători. Acele mii și mii de școle populare, cari în limbă străină și în spirit străin învață pe acest pământ, au devenit cuibul încă al atâtor direcțiuni antinaționale, al antipatiei

îndreptate contra ideii de stat magiar. Ne-am îndestulat în nema auzit'a, aprôpe neghioba noastră indulgență — cu acea singură condiție, ca limba magiară să fie cel puțin studiu obligator în fiecare școală, dară nu ne-am cugetat, că acesta dispoziție va rămânea un favor scris, pentru-că în urmă partea preponderantă a învățătorilor naționalităților însași are lipsă în măsură completă de învățarea cunoscințelor celor mai elementare ale limbei statului. Dacă vom face o privire asupra rezultatelor statistice populațiunei, cu adevărat trebuie să ne numescă apariția aceea, că sporirea estensivă a magiarimei e aprôpe ficțiune. Ér cauza acestei împrejurări este școla și acea nefericită concepție, care vibra înaintea creatorilor de o estraordinară toleranță ai noului stat magiar. Puterea ademenitoare, atrăgătoare cuceritoare ce este individualitatea națiunei noastre, e condamnată aprôpe numai pentru sterilitate, fiindcă n'a sciut să se apropie de generația asimilândă pe timpul acela, care pentru primirea astorfel de impulsuri e mai accesibilă: pe timpul obligămintului școlar.

Într'alte locuri școla este cel mai însemnat loc pentru propagarea ideii naționale, la noi au immunisat școla în contra străbaterii ideii naționale. Într'alte locuri statul, pentru-ca să pôtă conta cu siguritate la dispoziția sufletescă a generațiilor viitoare, pune mâna pe școală: la noi și-a întors dela școală și privirea în acea credință neghiobă, că cu atât mai puțin va privi acolo, cu atât mai mult va umbla școla după pofta lui. Într'alt loc, ceea-ce a cucurit arma, aceea caută să o mențină cu ajutorul școlii; la noi își pôte s'evîrși liber scopurile, mendrele sale acel spirit care în acesta țără exercită opera distrugerii statului. Prusia în Posen, imperiul german în Elsas și Lotharingia a introdus școla germană cu franchețe nemascată, impunându-i de datorință, să estirpeze tradiția națională, să cultive spirit german și să crească ômeni germani. Valachia (România) cu școlile sale populare valachisiză liber sute de mii din sângele nostru peregrinat acolo. Sârbia, în părțile Dunării de jos neascuns face Sârbii, din generațiile nouă valache de o multime de sute de mii de capete. Acel idealism, care cu voința națională izolă școla, este proprietatea exclusiv a națiunei noastre. Repetăm: nu este magiar în acesta patrie, care să nu pëtrundă inversitatea și pericolul acestei situații. Însă ceva delicat să neghioba ne reține opinia publică dela pronunțarea cuvên-

FOIȚA.

Negutătorie comună.

Frumosul obicei, după care nu numai agricultorul și meseriașul și vindea produsele lor directe consumenților, ci și comerciantul își desfăcea mărfurile lui indigene și străine deadreptul consumenților, acest frumos obicei în zilele de astăzi nu mai există. Între producător și consumător a pășit samsarul, pe care cu drept cuvânt îl putem numi lingău (părăsit) care atât din sudorea agriculturii și meseriașului cât și din punga slăbuță a învățătorului și funcționarului sau din capitalul gras al bancherilor și procură mijlocele de traiu. Nu e dar nici o mirare că agricultorul, meseriașul și comerciantul se plânge de venitele cele mici, și consumenții însă despre prețurile cele scumpe ale mijlocelor de traiu. Ômeni cari s'at tem de lucru comecianți și meseriași scăpătați și alții de soiul acesta percurg satele și orașele câte doi cu coșuri ba chiar cu căruțe și își desfăc mărfurile lor între ômeni. Acești parasiți

se ocupă mai mult cu desfacere de mărfuri de prin prăvălii și cu produse de ale meseriașilor. Cei mai cu dare de mână dintre acestia se numesc agenți și comisionari și își desfăc mărfurile lor mai mult prin orașe pe bani gata ér cei mai de rënd percurg satele și își desfăc mărfurile pe ôuă, sdranțe grâu și altele, rar pe bani, acestia se numesc greci și îi auzi strigând pe sate:

Haideți la grecu, că se duce pe părâu și vë pare rêu etc.

Numeroși lingăi de felul acesta umblă din curte în curte spre a și vinde mărfurile lor stricate țeranilor. Acesta marfă constă din opinci, bucăți de piele, vapsele, arniciuri, bumbacuri, frunze colorate, apoi mărgelile inele, săpun, luminări, tămâie, piper și altele și aceste toate de calitate cea mai prôtă se vinde țeranilor. Marfa acesta deși este una din cele mai prôte, ei ca să o pôtă desface se sciunguși îi auzi dicând: că cutare mare comeciant a murit și marfa rămasă s'a vëndut pe preț mic, el care s'a nimerit acolo a pus mâna pe o cantitate ôre-care și de aceea o vinde și el așa eftin, că nici într'o prăvălie nu poți să o cumperi cu acest preț, el însă o dă să scape de ea, că lui nu îi este

acesta meșteșugul, dar încureându-se cu ea, vrea să o lapede pe ori ce preț, s'eu apoi dice că o procură deadreptul din fabrică și el neavând cheltueli mari cu chirie o pôte da mai eftin ca ori-care comeciant, el prin așa ceva găsește ômeni cari îl cred și își vinde marfa.

Ei dau și pe așteptate nu numai cu bani gata, acei care cumpără cu bani gata, cumpără odată și mai mult nu, dar cei cari iau pe credit aceia apoi sunt clienții samsarilor, pe ei îi stôrce samsarul în tot anul, și nu iau bani, că bani nu sunt, dar iau produse grâu, ovės, fasole și altele și el scôte mai mult din produsele aceste, ca când ar fi dat marfa pe bani gata.

Între mulțimea de samsari, cari scot s'eu mai bine d'is fură banii din punga țeranului, nu trebuie uitați samsarii cari umblă cu probe de vin și rachiu, și cari vënd vinuri și rachiu falsificate, cari nu numai că sunt scumpe și nefolositoare, dar sunt chiar și stricăcioase.

În vremurile mai vechi cărciumarii și și unii țerani mai cu dare de mână își aduceau cu carêile lor vinul din țara vinului, dela vieri cumpărau și vin bun și adese-ori

și eftin. Cei mai s'raci cumpărau dela cărciumele din sat. Din cauza deselor cărciume la sate și din cauza eftinității rachiuului, birtașii nu mai prea au lipsă de vin mult, căci poporul e dedat să bea rachie, și birtașul puținul vin ce îi trebuie îl cumpără dela samsar, așa că țeranul nu mai pôte bea în ziua de astăzi decât beuturi jidovesce. Rachiuul, care în ziua de azi e beutura de căpetenie la țerani, dacă se mai cumpără și dela atari samsari apoi se nu ne prindă mirarea când auzim de cutare sau cutare mörte provenită din beutură de rachiu. Rachiuul este dujmanul bunei noastre stări, inteliginței noastre, moralei și puterei noastre, El rôde încet dar sigur ta măduva poporului și trimite mii de ômeni în o grôpă timpurie. Așa multe familii din cauza acesta au ajuns la sapă de lemn. Unde mai de mult era avere, astăzi este sărăcie, mama cu copii plâng după pâne. Casele de sănătate și ospiciile pentru infirmi sunt înțepte de ômeni scăpătați, căci rachiuul nu îi răpescce numai puterea dar și mintea.

(Va urma).

tului, dela constatarea sinceră a greșelii recunoscute și dela vindecarea calamității grave.

Și ați în congresul didactic ministrul Wlassics în cuvântarea aceea frumoasă, cu care a deschis consultările, numai în învâltă a făcut alusie la necesitatea rotunjirii mai intensive a spiritului național. Pentru că și pe el, în a cărui energie și simțământ național sănătos însă nimeni nu poate dubita, îl încatușează tradiția. Apoi stimăm noi tradițiile și considerăm de un lucru pios alipirea de ele, dară națiunea trebuie să și *progreseze*, să progreseze chiar și atunci dacă calea ei va duce peste ruinele tradițiilor stricătioase și bolnăvicioase. Un alt demn și distins muncitoriu al învățământului magiar pe care poziția oficială pe acest timp nu-l genază, Berzeviczky Albert, a intonat accente mai puternice în acel studiu serios și concipiat cu cunoștințe estinse, pe care ați deasemenea în acest congres l'a cetit. Berzeviczky n'a șovăit să declare, că revisuirea legii școlilor populare e o problemă națională urgentă, și că cu ocazia acestei revisuiri trebuie întărită influința statului asupra școlii. Principiul însuși naturalmente îl aprobăm. Croită însă măsura validității voinței statului pe terenul cestei scolare, după părerea noastră Berzeviczky a rămas dincă de granița aceea, care a tras-o trebuința bine pricepută a națiunii. Noi din partea noastră nu ne putem mulțumi cu împedecarea *mai eficace* a scopurilor intențiunilor scolare contra statului și cu statificarea calificării învățătorilor. În formula lui Berzeviczky conceptul *mai eficace* nu face atât, cât *eficace*. Ce pedecă este, ca pe acel învățător a cărui conștiință o apasă scopuri îndreptate contra statului, guvernul Ungariei simplamente să l dea afară. Indată cei vine guvernului la cunoștință un astfel de cas, să pretindă îndată pedepsă momentană, staturu disciplinaru, care nu cunoște nici hesitare, nici îndurare. Țară dacă biserica sau comuna, care susține școala nu va escuta la momentul acesta dispozițiune, atunci guvernul să închidă fără cea mai mică șovăire școala respectivă. Vom vedea apoi, nu va fi ordine în țera acesta și nu vor înceta anomaliile acele ne mai pomenite, cari se manifestă la conducătorii școlilor, cari agiteză contra statului, dacă legislațiunea magiară și puterea executivă a statului magiar va face aceea, de sub care fără stărbirea demnității sale proprii și a interesului său de existență nu se poate subtrage. Ceea-ce privește statificarea *calificării* învățătorilor, și asta o ținem de prea puțină. Insași instrucțiunea învățătorilor trebuie statificată. Statificarea calificării învățătorilor exclusiv numai în privința uniformității nivelului spiritual ne oferă garanță. Pentru noi însă nu-i destul atât, ba grăind sincer, nici nu-i acesta lucrul principal în ochii nostri. În direcția aceea trebuie să ne năsim în locul prim, ca învățătorul acela, căruia i se va încredința educarea seriilor întregi de generații, în privința spiritului patriotic și a caracterului patriotic să fie demn de totă încrederea. Dacă ne vor pune înaintea un învățătoriu cu o calificare excelentă dară în privința patriotismului dubiu, și lângă el e un măstru de școală cu cunoștințe modeste, dară în privința sentimentului național și a loialității de cetățen de stat neeseceptionabil, alegerea noastră fără șovăire pe cel din urmă va cădea. Trebuința ardeătoare este aceea, ca școala să ne crească *magiari*. Indemnarea mai mică sau mai mare în obiectele instrucției elementare pelângă acesta decade la un interes aproape de a doua mână.

În congresul harnicilor muncitori ai școlii *magiare* ne-ar fi căzut bine nouă și împreună cu noi altora, să auzim o astfel de vorbire francă, bărbătescă și consie de sine. Diplomatișeze guvernul, fie precauți bărbății de stat. Noi însă (diurniștii, dilerii, proletarii) națiunii pe terenul scolar și cel de presă, noi să facem trup, mai apoi voință sincer propagată și în fine fapt resolut executat, sentimentul până acum ascuns. Noi din partea noastră predicăm franc, că scopul final al desvoltării instrucției noastre publice nu poate fi altul, decât statificarea instrucției întregi. Nu dicem, că acest scop final trebuie să-l ajungem ați ori mâni, dară trebuie să ne năsim după el consecvent, puternic, cerbicos. Țăr și până atunci să grijim, că cine în inima sa e dușmanul acestei patrii, acela să nu-și poată infiltra infecția sa morală în generațiile crescânde și ca sub auspicele sta-

tului magiar, numai în cercul validității nemijlocite a voinței sale să primescă investițiune pentru cariera învățătorescă acela, care voește să concluce la educarea tinerimei națiunii politice magiare. Să rupem cu tradițiile indulgenței și să ne dedăm, cu aceea, ce inima noastră voește, buzele să cuteze a o exprima și mâinile a o executa.

Cestiunea metropolitului primat.

Diariul „Novosti“ publică o corespondență datată din România în care se ocupă cu destituirea metropolitului primat. Intre altele în numita corespondență se dice, că dușmanii cei mai neîmpăcați ai fostului metropolit primat sunt *missionarii catholici*, și tocmai din considerarea acestei împrejurări poporul atribue totă opera destituirii exclusiv numai influinței catholicilor. Neînțelegerea ce ulterior s'au ivit între guvern și biserica națională sunt cu deosebire în avantajul *propagandei catholice*, a cărei conducător e cardinalul Ledochowski, care s'a și exprimat odată, că România mai curând sau mai târziu (La tot casul mai târziu, așa cam..... până-i lumea. Red.) va deveni un stat catholic. Pre lângă faptul acesta vorbesce și tendința de a introduce în catedrala catholică din Bucuresci serviciul divin în limba română și apoi a denumi de predicator pe Vasile Lucaciu, preotul din Șişesci.

Tot referitor la cestiunea acesta „Alkotmány“ are un comunicat de următorul cuprins: Cestiunea metropolitului, care întru atâta a agitat spiritele tuturor Românilor se apropie de sfârșit. Spre scopul acesta guvernul a pretins dela capul bisericeii, ca el în adresa sa să ceară iertare dela sinod sau apoi se subserie un memorandum, ce să va înainta regelui, în ambele casuri își va redobândi rangul de metropolit.

Planul cel mare.

În statul nostru se pregătesc lucruri mari, cari dacă vor succede după cum omenii plănuiesc, în scurt timp, câte-va decenii se va schimba suprafața statului nostru, și el se va prezenta nu cum a fost în mia de ani, care a trecut, ci după cum e deja format el în fantasia omenilor, cari se nutresc din curentul bolnăvicios de ați al magiarisării.

Încă îndată după introducerea erei constituționale guvernul, legislativa, presa și societatea ungurască au început a lucra la realizarea statului unitar magiar, la care acuma se lucră fără de nici o sfielă pe față.

S'a făcut încă de pe atunci un plan mare, și acest mare plan acuma e pus în practică, se înțelege punerea în practică se face numai în rate când mai mari, când mai mici după împrejurări.

Cu anul acesta, anul cu care s'a făcut sărbătorească intrare în mileniul al doilea, s'a pus în perspectivă o acțiune cu mult mai instensivă.

La locul prim bărbății de școală întruniți în capitala țerei au luat în program punerea instrucției în mâinile statului și acesta începând dela institutele pedagogice, școlile elementare și așa mai departe.

Un curent puternic s'a pornit pentru înființarea de episcopii magiare cu limba liturgică magiară pentru greco-catholicii unguri, și pentru secuii greco-orientali.

Dacă biserica și școala va fi magiarisată, atunci celelalte vor urma dela sine, așa se crede, așa se scrie, și așa se lucră în toate direcțiunile și de către toți factorii cu mențiune de a schimba fața acestui stat.

Decamdată reproducem vocile de presă, și pe cât se poate în traducere fidelă, fiind a ne face concluziunile și observările la urmă.

Diariul „Pesti Napló“ în numărul dela 7 Iuliu a. c. aduce următorul fulminant articol:

Budapesta, 6 Iuliu 1896.

Nu este Magiar, care să nu urmărească cu adevărat entusiasm ostentă consăngenilor nostri cinstiți din Dorog, cu care aceia pretind în țera ungurască drepturile limbei ma-

giare. Acei grațioși domni, pe la cari au umblat, i-au încurajat din destul la continuarea luptei de drăpă apărare proprie, și se adaugem: la continuarea luptei naționale. Obiecțiunea aceea, că e de lipsă mai întâiu concursul Romei, se nimicesce dacă vom lua în considerare, că Curia nu de mult a făcut o concesie de natura acesta slavilor de Sud la cererea lui Strossmayer, ordinând de limbă liturgică în locul celei slave vechi, pe cea croată și așa se poate spera că nu-i va face atât de mare greutate diplomatică guvernului regesc magiar aceea, ce unui episcop i'a succes pe ușor. Observarea aceea făcută de presidentul parlamentului, că n'ar fi cu scop a subtrage dela seminariile gr.-catolice pe candidații de limbă maternă magiară, deja și numai de aceea nu se poate susține, căci și până aci cea mai mare parte a astorfel de teologi nu s'a calificat în Blaș, nici în Oradea-mare, ci mai cu sémă la universitatea din Budapesta.

Dară dacă suntem aplicați de a primi lupta îndreptătită și de bună sémă cășunătoare de opunere cu prelații valachi, atunci se nu ne oprim la calea jumătate, ci se resolvim definitiv cauzele pendente ale consăngenilor nostri magiari de rit grecesc, cari așteptă o tranșare repede, pentru că nu numai pe credincioșii gr.-cat. magiari îi amenință grăza valachisării ci în prima linie pe *secuii greco-orientali* din grația lui Dumnezeu încă nevalachisăți, pentru-că preoții și învățătorii acestora aparțin acelei rase faimoase, care se califică în institutul Andreian din Sibiu, și despre a cărei propagandă nepatriotică sala de pertractare a judecătoriei de presă din Cluș scie atâtea evenimente întristătoare. (Că consistoriul din Sibiu când a pornit cercetare disciplinară contra preoților și învățătorilor sei condamnați pentru agitații anti-naționale, despre aceea tace cronica.) Dară cât de mare e acea infernală lucrare de subminare, care se îngrozește de lumina zilei, care numai în ascuns își săvârșește devastările de distrugere națională, despre aceea vor sci să vorbescă comunele odinioară magiare, valachisate cu duzina și pe lângă aceea și fanatisate, în cari altceva nici nu reamintesc firea lor magiară de odinioară, decât numele locuitorilor, cari sau că au încă tot sunet magiar, sau că pe lângă o terminațiune valachă și pe lângă totă întortochierea cu ortografia valahă se pot recunoște de magiare. Așa zadarnic vor serie ei pe *Almási-Almásan*, pe *Kecskés Cheiches*, pe *Kendi Chendi*, pentru-că a șterge originea magiară, nu le va succede. Spiritul însă, acela deșu l-au șters din inima domnului Chendi, pentru-că vechia semință Chendi e inimicul turbat al celui nēm, ca al cărui membrii au apărât țera strămoșii lui. Și deșu-deu mai ușor ar fi lucrarea „Emke“-i desvoltată în interesul recuceririi consăngenilor nostri valachisăți, dacă Kendeștii cei vechi și ceialalți în locul bisericeii greco-orientale s'ar alătură la vre-o religie apusenă, pentru-că procesul de descompunere nimic nu l'a executat cu atâtea succes ca și fanaticii popi și dascăli greco-orientali valachi, plantați în mijlocul lor.

Aflăm de important a aminti, că consistoriul valach din Sibiu, în publicațiunea sa oficială din 1887, numărul magiariilor greco-orientali îl pune la 58.000 pe când numerarea populațiunei efectuată cu trei ani mai târziu amintese deja numai de vre-o 18000. Ținem de probabil, că țărănimea gr. or. magiară (secuii) s'a înscris sub numele de „valach“ în lista de numerare, precum, durere, ea se și declară pe sine.

Acum întrebăm: n'a sosit încă timpul, să ne gândim la înființarea unei episcopii *greco-orientale magiare*. Căci dór acolo nu trebuie concursul Curiei române, asta-i cestiie pur internă, când statul ungar voește să dea ocaziune credincioșilor sei cari vorbesc în limba magiară, să grăiască cu preoții sei în limba sa proprie și nu-i șilesc, ca necondiționat să se valachizeze. E ca caracteristică opera dietei magiare — săvârșită în prima sa amțelă constituțională — când în art. IX 1868 enunță, (§ 9) că: „credincioșii bisericeii greco-orientale, cari nu sunt nici Sërbi, nici Români, se lasă și de aci înainte în toate drepturile lor, pe cari le-au exerciat până acum în regularea independentă a afacerilor lor bisericesci și scolare, în libera folosire a limbei lor rituale, precum și în administrarea averilor lor bisericesci și fundamentale“. Adece gr.-or. cari nu-s nici Sërbi, nici Ro-

mâni — cu alte cuvinte credincioșii gr.-or. de limbă ungurască — se lasă în sörtea lorși se îndrumă a se închea ori în valachism, ori în sërbiism. Zadarnic vrea cine-va să fle magiar pe lângă religia sa gr.-or. nu-i permite legea patriei, care numai *Sërbi* greco-orientali și *Români* greco-orientali cunosc. Și aceste două biserici în totă privința *națională*, se și folosesc cerbicos de autonomia lor garantată prin lege, așa că pe ori-cine, care pe lângă această religie cutază să rămână magiar, îl timbrează de *renegat trădătoriu de nēm* și în modul acesta pe cei mai slabi de finger îi și clătină.

Altcum am sta, dacă le-ar fi permis greco-orientalilor să fi magiari în Ungaria, dacă ar fi o biserică greco-orientală magiară, de care să nu se poată apropia naționalitățile deopotrivă agitată, atât în ascuns, cât și pe față. După părerea noastră două moduri ar fi pentru paralisarea puterii immense a valachismului din părțile transilvănene, și a lucrării ei de distrugere națională, emanată din aceea. Să creăm la aniversarea de o mie de ani a fundării patriei o *episcopie greco-orientală magiară*, sau cel puțin un vicariat, și anume acolo, unde lucrările de subminare până acum au deșurs mai cu succes: în comitatul Treiscaunelor. Statul nu poate dice, că pentru ducerea îndeplinire a unei astfel de lucrări e sêrac și debil.

E de lipsă însă și reorganizarea instrucțiunei preoților, care în legătură cu o lege de universitate creândă s'ar putea resolvî. Legea acesta, care ar fi coperirea legii despre asilele de copii, despre instrucțiunea în școlile populare, și a legii școlilor medii, ar putea resolvî instrucțiunea preoțescă pe înțregă linia, întrucât ar pune capăt celui abus condamnabil, care — cu excepția câtor-va confesiuni — eliminăză aproape total limba statului din institutele clericale din patrie.

Noutăți.

Încheierea anului scolar la institutul nostru teologic-pedagogic a avut loc Sâmbătă în ziua sfinților apostoli Petru și Pavel. S'a celebrat serviciul divin în prezența întregului corp profesoral și a elevilor din ambe secțiunilor. Dl profesor I. Ghibu într-o vorbire plină de sentiment se adresăză către elevii institutului îndemnându-i la muncă neobosită pentru înaintarea și fericirea sfintei noastre biserici și a nēmului românesc. După sfârșirea serviciului divin s'au cetit clasificățiunile, și celor din cursul al treilea teologic și pedagogic li s'au distribuit absolutoriile pe lângă o căldurosă și bine simțită vorbire ținută de iubitul director seminarial Dr. Remus Roșca și alta din partea D-lui asesor consistorial Zacharia Boiu, care asistase la toate esamenetele teologice ca comisar consistorial. Buna ordine și rezultatul în studii onore face noului director, corpului profesoral și ridică prestigiul institutului nostru „Andreian“.

Examen. Astăzi, Luni, în 1 Iuliu st. v. s'au început examenul scripturistice pentru elevii admiși la facerea examenului de calificățiune. Examenetele verbale se vor ține în zilele următoare. Ca comisariu din partea guvernului e prezent domnul inspector reg. de școle al comitatului Târnava mică, Dr. Pinter Gábor.

La facerea examenului sunt admiși numai acei elevi, cari pot documenta cu atestat de pe fie-care curs absolvarea cursurilor pedagogice. Despre rezultat la timpul său.

Donățiune. Subserisul comitet parochial aduce pe acesta cale mulțumită generosă dōmnei vîd. Ecatherina G. Marinovits, proprietăresă în Reghinul-săsesc pentru donățiunea alor 500 fl. făcută bisericeii noastre, cu cari bani în timpuri critice s'a zidit respective fînit zidirea bisericeii noastre.

Dumnezeu să o țină pe generosă binefacătoare încă la mulți ani spre binele națiunei și a bisericeii noastre.

Comitatul parochial gr.-or. din Potocu (protopresb. Reghinului).

Mihailă Sava
epitrop primar.

Mihail Brătian,
paroch, președ. com.

Cas de mörte. Cu inima adînc sfășiată de durere aducem la cunoștința consăngenilor, amicilor și cunoșcuților, că în veci neuitata soție, mamă, fică, noră și soră *Maria Hereșiu n. Tonciciu*, în urmarea unui morb

îndelungat și împreună cu grele suferințe, Vineri în 10 Iuliu c. nou la 1/2 ore seara, și-a dat sufletul său în mâinile Creatorului, în al 31-lea an al etății, și al 11-le al fetei căsătorii. Rămășițele pământești ale defunctei după îndeplinirea ritualelor bisericești gr. or. s'au astrucat spre vecinica odihnă, Duminecă în 12 Iuliu n. la 3 ore după amiază în cimitirul din loc. Fie-i țărina ușoară și memoria binecuvântată! Arad, 11 Iuliu n. 1896. Ioan Hereșiu, soțiu; Valeria Hereșiu, fică; Teodor Hereșiu, socru; Dimitriu Tonciciu și soția Elena, părinți; Ioana, Senca, Zorca, Emilia și Georgiu, surori și frate.

* * *

Naivitate sau corupție? Reprezentanta orașului Kaposvár a adus în zilele acestea o sentință unică în felul său, care de altcum arată până la evidență naivitatea sau apoi corupția liberală, ce caracterizează respectiva reprezentanță. Reprezentanta votează fostului primar orășenesc Nemet Ignátz suma de 3000 fl., ca „premiu pentru meritele lui” și la sfârșit adaugă „*deorece însă primarul e suspect, ba sunt chiar și date învedereate că Nemet Ignátz prin neglijența și delapidările sale a păgubit orașul și din cauza acestora au incurs chiar și mai multe arătări criminale în contra lui, deci pentru-ca orașul se nu suferă vre-o daună se i-se rețin din premiul de 3000 fl. suma de 1200 fl.*”, pentru acoperirea furturilor comise de el.

La ce popor din Europa se mai găsește o justiție cu astfel de principii?

Limba română la gimnasiul de stat din Sibiu.

Avem înaintea noastră o carte apărută de curând: „*A nagyszebeni állami főgymnásium történelme. Irta Dr. Boros Gábor. Nagy-Szeben 1896.*”

Nu putem trece cu vederea, ca se nu luăm notiță despre apariția acestei cărți, cu atât mai vârtos, că gimnasiul, cu a cărui istorie se ocupă, este cercetat de foarte mulți elevi români și ore-când s'a propus într'ensul și limba română.

Înainte de a e-trage din această carte pasagele, cari ne privesc pe noi Români, eță în câteva scurte liniiamete generale istoria acestui gimnasiu.

În primul capitol autorul constată, că instrucțiunea publică magiară dată de la încreștinarea Magiarilor sub scutul bisericești. Deja regele Sântul Stefan s'a îngrijit de educațiunea mijlocită a poporului înființând școle pe la dăritele mănăstiri, în prima linie pentru formarea clerului și a altor defuncționari de stat, er apoi pentru însuși creșterea poporului prin acel cler.

Instrucțiunea medie — dacă se pôte numi astfel — dice autorul, pe timpul arpașilor s'a mărginit numai la gramatică, la poezie și la teologie, er mai târziu s'a întregit succesiv, cu artele liberale (rhetorica, dialectica, aritmetica, musica, geometria, astronomia), și cu medicina.

Bărbații de școală au eșit aproape fără excepțiune numai din cler.

Originea prepositurii din Sibiu dată de pe timpul regelui Béla al III-lea și era independent de episcopatul catolic ardelén, aparținând arhiepiscopatului din Strigoni.

În secolul al 13-lea dominicanii aveau deja mănăstire în Sibiu, de asemenea pe la a. 1300 și minorii un claustru, lângă cari trebuie să presupunem, că au fost și ore cari școle organizate analog cu celelalte școle din Ungaria, așa că: rectorul era directorul școlei, er magistrul învățătorii. Magistrul își căpetau salariul din capital, adică dela biserica, er dela scolari nu era iertat să ceră nimic, fiind aproape toți sâraci și susținuți mai mult din darurile unor medenați, decât din puterile lor proprii. *Puteau însă colecta respective cerși: la Crăciun un copon, două pâni; la Paști er două pâni, un caș și 8 ouă, er la Rosalii un cocoș și o găină; afară de aceea în fie-care lună câte un dinariu și erna lemne de foc pentru încălzirea școlei, — toate însă numai dela omeni mai cu stare.*

Date istorice pozitive despre școle în Ardel avem însă numai din sec. al XV-lea.

În rațiociniile orașului Sibiu se află amintire despre o erogațiune pentru școală deja la a. 1380

La anul 1400 a fost gata și biserica săsescă lângă care era și școla, care avea deja

o bibliotecă conștatătoare din 40 de cărți, în cari și o biblie, toate scrise pe pergament și papir.

Cu ivirea reformatiunii și instrucțiunea a luat un nou avânt, care și-a ajuns culmea în sec. XVI

Clerul catolic din Ardel a fost alungat și astfel și instrucțiunea a trecut în mâinile reformaturilor religioase.

Trecerea sașilor din Sibiu la reformațiune s'a făcut la a. 1529, er școla și a perdut cu totul caracterul catolic la a. 1544.

Cu înființarea ordului iesuiților la 1540 catolicismul er s'a rehabilitat după puțină pe unde a fost învins în parte ori de tot, cu deosebire în Ardel după ce acesta a ajuns sub casa de Habsburg.

Primul iesuit s'a arătat în Sibiu la a. 1602 ca preot militar în oștea lui Basta, ucigașul lui Mihai-Viteazul, er stabil s'au așezat iesuiții aici la a. 1691, când și-au și început activitatea nu numai pe terenul bisericesc ci și pe cel scolar.

Deci se pôte cu siguranță susține, că gimnasiul actual de stat din Sibiu s'a născut din școla înființată de iesuiți la a. 1692, er actuala biserică catolică din piața mare a fost și sântită la a. 1733.

Cu acestea a prins din nou putere catolicismul în Sibiu sporindu se atât în cler, de diferite ordini și sex precum și în credincioși și instituțiuni umanitare. Să înțelege, după multe lupte cu sașii reformați.

La a. 1773 au fost iesuiții scoși din țară și gimnasiul a fost șters, er averea a trecut în mâna statului.

E de însemnat, că la a. 1773 averea iesuiților din patria noastră făcea o valoare de peste 400 milioane, afară de cea în bani gata.

A mai rămas totuși un iesuit, plebanul și doi capelani pentru lipsele spirituale ale credincioșilor, cari la a. 1778 după multe lupte au putut deschide din nou o școală elementară de patru ani, er la a. 1780 un gimnasiu regelesc interior.

La a. 1851 s'a deschis a 5-a clasă, er la 1852 a 6-a clasă. La a. 1853 a trecut apoi în mâinile statului.

La a. 1855 s'a ținut primul examen de maturitate la care erau admiși numai cei cari aveau patru clase elementare anuale și 8 ani de școală preste acelea.

Să trecem la celelalte faze prin cari a trecut acest gimnasiu cercetat foarte mult de tinerimea română din jur și se arătam fazele prin care a trecut limba de propunere în această școală, ceea-ce e și scopul notițelor noastre asupra acestui gimnasiu.

Limba de propunere, precum ne spune autorul acestei scrieri, la început a fost limba latină, și nici nu se putea altcum, fiind limba de propunere pretutindenea în școle în acele vremi limba latină, abstracție făcând dela împrejurarea, că școla era susținută și condusă de iesuiți. Această a durat dela a. 1692 până la 1784, când Iosif al II-lea a introdus limba germană ca limbă de propunere, motivându-și această procedură, 1° că peste 3 ani limba oficioasă în administrație va fi limba germană, deci cine vrea să ocupe funcțiuni publice în stat, să învețe această limbă; 2° limba magiară nu e destul de cultivată pentru de a o pôte introduce în școle și în administrație, și nici celelalte popore din imperiu nu o înțeleg, er 3° limba latină nu se mai pôte susține din cauză că nu e limbă comună tuturor popoarelor din patrie și apoi și în celelalte țări europene din ce în ce perde tot mai mult teren de sub picioare. Apoi continuă: „Si Hungara vernacula in Eodem Hungariae Regno partibus illi adnexis Magno item Transylvaniae Principatu communis foret, posset tum quidem in ipsis etiam pertractandis publicis negotiis illius usus fieri; ast notum est Germanicam, Illyricam cum multiplicibus illius dialectus, idem Valachicam adeo proinde in usu esse, ut Hungarica pro communi lingua haberi omnino nequeat. Nullum prinde aliud idioma ac Germanicum, quo aliquin ipso Monarchia in cunctis militaribus non minus ac politicis negotiis utitur, pro gerendis negotiis deligi potereit.”

Profesorii însă nu s'au ținut strict de ordinațiunea împăratului, ei încurajați parte pe sub mână parte pe față, de episcopul catolic din Alba Iulia, au introdus cu încetul și limba magiară în școală. La a. 1833 conform planului de învățământ basat pe *Norma Regia*, o au introdus apoi ca obiect de sine stătătoriu. Eță pasagiul pe basa căruia li s'a permis acesta: „Ut vero Adolescentes Doc-

trinam Religionis traditam ex asse intelligent, in Scholis Grammaticalibus lingua vernacula pro vehiculo deserviat”, apoi în clasele gramaticale: „Curae sit Moderatoribus... ut Adolescentes in idiomatibus Latino, hungarico et germanico exerceant.”

Propunerea limbei magiare câștigă tot mai mult teren, până când la a. 1848 er a început a l perde de sub picioare trecând școla sub inspecțiunea comădei militare, care a redus propunerea limbei magiare la 2 ore pe săptămână, er în anul 1854 nu s'a propus de loc. La a. 1855 er se introduce cu 2 ore pe săptămână alături de *limba română*, nu însă ca studii obligate, ci numai facultative.

Limba magiară la a. 1864/5 devine studiu obligat, er cu încetarea absolutismului și cu pactul dualistic dela 1867 câștigă tot mai mult teren până când la a. 1875/6 a fost declarată de singură limbă de propunere, rămânând acum limba latină și cea germană ca studii obligate, er cea română tot facultativă până în ziua de astăzi.

E ceva caracteristic, dar nu surprinzătoriu, cunoscând noi destul de bine șovinismul compatrioților nostri magiari stăpânitori, că până când la a. 1867 se constată oficios, că între 461 de scolari sunt 251 români, 134 germani, 66 magiari și 10 slovaci nu se lucră într'acolo că dacă nu se lasă mai departe ca limbă de propunere limba germană, ca atare se se introducă cea română, după cum ar fi cerut mintea sănătoasă și principiile pedagogice, din contră, se desconsideră toate aceste limbi și se introduce limba magiară ca limbă de propunere adică limba maternă a minorității, aproape cele mai mici a elevilor cari cercetă această școală.

Eță dar cum sunt naționalitățile nemagiare „egal îndreptățite” deja de pe atunci.

Cred, că nu va fi fără interes a se sci numele acelor profesori și cateheți, cari au propus limba română și religiunea, precum și numărul elevilor români cari au cercetat această școală dela început până aji, apoi manualele de școală și alte împrejurări cari ne privesc pe noi pe Români.

Limba română au propus-o:

Antoni Vestemian, totodată și catechet pentru scolarii gr-cat. (1854—1863.)

Ioan Russu, totodată și catechet pentru scolarii gr cat. (1863—1892) și

Gidófalvy Géza, (magiar 1892 până în prezent.

Nic. Putnok, (mai mulți ani.)

Ca manuale s'au folosit:

Cipariu: „Compendiu de gram. limbei rom.”, „Elem. de limb rom.”, „Analectica.”. Roman: „Carte de lectură.”.

Pilfia: „Gram. limbei rom.”

Popea: „Carte de citire.”.

Russu: „Carte de lectură.”.

Lazarici: „Ist. lit. rom.”

Șoimescu: „Cașilina.”.

Alexi: „Román Nyelvtan.”.

Euripide: „Higienea în Aulida”, trad. de Dulfu.

E interesant, că dl Boros pretutindenea folosește cuvântul *rumen* în loc de *român* unde e vorba despre români. Se vede, că e aderent cu trup și suflet al falsificatorului Istoriei române Hunfalvy alias Hundsdorfer mai corect tradus respective magiarisat: Kutyafalvy cum într'adevăr și tractează el cu Istoria română.

Observăm că până la anul 1884 limba română a figurat și ca obiect de examinare la examenul de maturitate, er de atunci încôce a pierdut tot mai mult din locul ce i se cuvine, până a ajuns se o și propună un profesor magiar, în limba magiară.

Religiunea o au propus:

a) Pentru scolarii gr-ort.

Petru Badila, (1856—1864.)

Ioan Panovici, (1856—1875.)

Nicolau Cristea, (1864—1865.)

Ioan Popescu, (1865—1870.)

Zacharia Boiu, (1865—1875.)

Ioan Pușcariu, (1870—1.)

Dr. Ilarion Pușcariu, (1871—1878.)

Ioan Candrea, (1875—1877.)

Moise Toma, (1877—1879.)

Ioan Maier, (1878—1884.)

Simeon Popescu, (1879—1883.)

Ioan Ghibu, (1883—.)

Ioan Cădea, (1884—1886.)

Dr. Ioan Crișan, (1886—1893.)

Dr. Emilian Popescu, (1892—1893.)

Ioan Popovici, (1893—.)

Ca manuale s'au folosit:

Pop: „Istoria biblică.”.

Toma: „Catechism.”.

Constantinescu: „Conf. ort.”

Șaguna: „Ist. bis. ort., Dreptul can.”

Dr. Pușcariu: „Ist. bis.”

b) Pentru scolarii gr-cat.

Andrei Pop, (1851.)

Antoni Vestemian, (1854—1863.)

Ioan Russu, (1862—1892.)

Nic. Togan, 1893—.)

Ca manuale s'au folosit:

Boroș: „Rituale și espl. rit. s. ale bis. gr. cat.”

Micu: „Catechism.”.

Rațiu: „Principii gen. sau fund. ale rel. creșt.”

Szmigelszky: „Compendiul ist. univ. a bis. cat.”

Să vedem acum numărul elevilor români cari au cercetat această școală dela început până în ziua de astăzi și se ne facem și de aci deducțiunile întru cât e îndreptățită existența acestui gimnasiu de stat cu limba de propunere magiară într'un ținut locuit în mare majoritate de români, apoi de nemți și numai în foarte mică parte de magiari.

Dela anul 1780/81—1894/95 au cercetat gimnasiul 20,149 elevi, dintre cari 8258 români (5798 gr-ort. și 2460 gr-cat.) er ceilalți în mare majoritate germani și magiari rom-cat., apoi ev-lut., reformați, unitari și 116 israeliți. Cel dintâiu israelit s'a arătat la a. 1855/46 și s'au sporit apoi succesive cu deosebire în cei 40 ani scolari din urmă.

Românii au cercetat această școală chiar dela a. 1780 începând, er făcând puțin confesionalism între scolarii români dela acest gimnasiu observăm, că dela a. 1780—1837/8 au fost gr-cat. în majoritate, er dela anul următoriu, totdeauna gr. or.

Au fost și doi ani scolari 1820/1 și 1825 în cari n'a fost nici un scolar gr-cat. la acest gimnasiu.

Confesionalismul acesta îl explicăm cu referințele între cari se aflau bisericile române pe acel timp.

Sciim destul de bine cât era de favorizată pe la anii 1700—1848 biserica gr-cat. și cât era de persecutată biserica orientală în scopul întăririi papismului adânc sgduit prin reformați.

Până la episcopul Moga vedem pe scolarii români gr-ort. dela acest gimnasiu în mare minoritate față de scolarii români gr-cat. Și nici nu e mirare, că pe la anii înainte de Moga nici barem episcop nu aveam și așa nu era cine se se îngrijescă nici cât de puțin și de noi.

Cu toate acestea, cu venirea episcopului Moga și cu toate restricțiunile ce i s'au impus la denumirea lui de episcop în ssopul de a nu-și putea apăra biserica față de proselitismul gr-cat. totuși vedem, că pe timpul lui deja scolarii români gr-ort. rivalisază în număr cu scolarii gr-cat. până ce ies er în majoritate, chiar în anii lui din urmă, er cu venirea lui Șaguna, cu toate că s'au sporit și școlele românești gr-ort. cu înființarea gimnasiilor din Brad și Brașov, totuși majoritatea scolarii români față de cei gr-cat. rămâne constantă până în ziua de astăzi.

Și nici că s'ar puté altcum fiind împrejurimea română în mare majoritate gr-ort.

Le-am relevat acestea, numai ca să arătam printre ce persecuțiuni a trecut în trecut în general limba română și trece și aji, și în special biserica noastră gr-ort.

Ar mai fi și alte date de interes național general de relevat, și anume să arătam mijlocele nedrepte cu cari s'a statificat și magiarisat această școală medie într'un ținut locuit în mare majoritate de Români și Germani în loc se se înființeze cel puși și pentru acestia o atare școală; dar trecem preste acestea, căci atari mijloce nu sunt destul de bine cunoscute tuturor din alte cazuri concrete ce ni se ivesc zilnic înaintea ochilor.

Cartea e scrisă de altcum cu mult studiu și aparat științific, dar băjbăe de șovinism magiar pe toate paginile, așa că capeți chiar adversiune cetindu-o, în multe locuri.

De altcum noi am dori, ca și factorii noștri competenți să compună atari istorii despre școlele noastre din când în când afară de programele anuale, ca să vedem cât am

progresat ori regresat în anumiți ani și se se reîmprespoteze greutățile prin cari am înființat, ca cei ee ași vedându-le să le scie apăsă și să se însuflă mai mult pentru apăsarea și prosperarea lor în viitoriu. G. H.

Apel

cătră corurile române din Bănat.

„El lasă plugul sapa și carul,
„Și'n loc de armă ia lira 'n mână“...

„Asociațiunea transilvană română, pentru cultura și literatura poporului român“, — va ține adunarea sa generală din anul acesta — în Lugos, la 15/27 August a. c. (La Sta Măria-mare).

În programul festivităților aranjându-se la acea ocaziune, comitetul aranjatoriu din Lugos — a luat și un punct de emulare a corurilor române din Bănat.

Subscriba secțiune, însărcinată cu executarea acestui punct din program,

— își ia libertatea a face apel cătră toate corurile române din Bănat, rugându-le, ca se binevoască a lua parte activă la această sărbătoare națională. Voim ca cu această ocaziune să dăm mână cu mână, și se înălțăm inimile.

Având în vedere partea de pretenziune, ce interesul culturai naționale — cere dela corurile noastre; și având în vedere chiar și interesul particular al fie-cărui cor, — subscriba secțiune crede și scie, că apelul său de față va fi audiat și urmat.

Acele coruri, cari vor binevoi a lua parte la emulare, sunt rugate a lua la cunoștință și considerare următoarele:

Condițiuni:

1. Fie-care cor participante la emulare, are să cânte o piesă originală română, eschidând în cât se poate — traducerele.

2. Fie-care cor participante are să se însinue cel mult până în 6/18

Iuliu a. c. la adresa dlui dirigent Ioan Vidu învățătoriu în Lugos, — notificând titula și autorii a lor trei piese cu cari ar lua parte la emulația. Din aceste trei apoi, li se va asigura una din partea secțiunii subscrise. Această se face pentru evitarea eventualei esecutări a unei și aceeași piesă din partea mai multor coruri.

Tot cu această ocaziune, — ca date istorice — fie-care cor are să ne comunice: anul înființării sale, suma pieselor studiate și cântate dela înființare până în prezent, precum și alte date și momente mai însemnate din viața sa.

3. Tote corurile cari se vor însinua, vor primi din partea subscrisei secțiunii notele piesei: „Deșteptă-te române!“ — carea piesă se va esecuta din partea tuturor corurilor prezente în masă.

4. După emulare se va distribui mai multe premii, conform judecării

juriului de specialiști instituiți pentru acea ocaziune. — Acele coruri, cari nu vor obține premii, — vor primi diplome de recunoștință. — Se observă, că dreptul la premii îl au numai corurile de plugari.

5. Fie-care corist, pe timpul cât va sta în Lugos, — va ave cortel gratuit.

6. Un program mai detaliat, fie-care cor va primi îndată după însinuare, — deodată cu notele „Deșteptă-te române!“

Fraților! — „Astra“ pentru prima dată pășese pe teritoriul Bănatului. — „Ea“ vine la noi! Veniți amicilor, ca să o întâmpinăm cu sunetele Lirei noastre.

Lugos, la „Sân-điene“ 1896.

Cu totă stima:

Secțiunea pentru aranjarea emulării corurilor.

AVIS.

In librăria tipografiei archidieceșane se află de vândare următoarele cărți:

I. Cărți bisericesci.

Biblia ilustrată testamentul vechiu și nou, nelegat fl. 10, legat fl. 15 —	
Chiriadromion (Cazan), nelegat fl. 10, legat	12.—
Evangelie, neleg. fl. 8 leg. fin	18.—
Octoich mare, neleg. fl. 17, leg.	20.—
Octoich mic, neleg. fl. —60 cr. leg.	—75
Orologion (Ciaslov) neleg. cr. 60, legat	—15
Proscomidia altariului	—25
Penticostariu neleg. fl. 8, leg.	10 —
Rëndionala la sfârșirea bisericilor	2.50
Triodion cu Strajnic neleg. fl. 20, legat	25.—

II. Cărți școlare.

Abcedar, de Zacharia Boiu nel. cr. 20 leg.	—24
Abcedar, de Ioan Popescu nel. cr. 20 legat	—25
Abcedar, de Silvestru Moldovan nelegat cr. 20 l-g.	—25
Abcedar magiar-român, de N. Putnoky leg.	—20
Aritmetica, de P. Dima	—32
Abcedar, de Dogariu & Dariu I. = 30 cr., II. = 20 cr., III. = 35 cr., IV. =	—45
Aritmetica după Lurz	—20
Aritmetica de Vlaicu I = 20 cr. II. = 25 cr. III. =	—35
Carte de cetire de Z. Boiu p. I. ediție nouă, nel. cr. 30 leg.	—40
Carte de cetire de Z. Boiu p. II. nel. cr. 25 leg.	—30
Carte de cetire de Ioan Popescu legată	—70
Catechism de M. Toma	—30
Catechism bogat	—50
Cărtică de rugăciuni pentru copii leg. frumos ed. nouă	—15
Comput de Ioan Popescu	1.20
Compendiu de Pedagogie de I. Popescu ed. nouă	2.—
Compendiu de drept canonic ediție nouă	3.—
Conducător la Abcedar de I. Popescu	—10
Culegere de cântecenaționale	—25
Carte de cetire magiară de Crișan și Putnoky partea I. = 70 II. = 70	1.—
Carte de cântări bisericesci pentru copii	—12
Curs de limba magiară de Molnár I. II. III. a	—20
Constituția patriei de Ioan Popoviciu leg.	—20
Chemia elementară de Vlaicu	—80
Chemia anorganică de Filipescu	—80
Drepturile și datorințele civile	—20
Elemento de Geografia de Zacharia Boiu	—30
Elemente de Istoria patriotică de Z. Boiu	—30
Elemente de Istoria nat. și Fisica de Z. Boiu	—30
Elemente de Fisică de I. Dariu	—30
Fisica de Făgărășan	—40
Gramatica română de Mihailan cl. II. = 10 cr. III. = 16 IV. =	—24
Geografia pentru școl. populare de I. Dariu leg.	—35
Geografia pentru școl. populare de Moldovan & Făgărășan	—30

Geografia pentru școlele medii de Moldovan & Făgărășan I	fl. 1.20
Geografia pentru școl. medii de Moldovan & Făgărășan II.	—50
Geografia pentru școlele medii de Făgărășan & Bărsan II.	1.—
Gramatica română de I. Dariu	—25
Gramatica limbii magiare de Crișan & Putnoky	1.—
Istoria biblică pentru școl. populare	—30
Istoria biblică pentru școlele medii	—55
Istoria bis. rom. de Șaguna I. II.	3.—
Îeagogia de Dr. Ilarion Pușcariu	1.50
Istoria bisericescă ptru școl. pop.	—35
Istoria bisericescă pentru școlele medii I. II.	1.—
Istoria Ungariei de Dr. N. Pop.	—25
Istoria Ungariei de S. Moldovan.	—26
Istoria Ungariei pentru școlele secundare de V. Goldiş	—80
Istoria universală pentru școlele secundare de V. Goldiş	1 —
Istoria naturală de Dr. D. P. Barcian I = 50 II. =	—60
Istoria literaturii române de Lazariu	1.—
Legendar român de V. Petri	—50
Legendar magiar român de N. Putnoky	—30
Limba maternă de Dr. Ilarion Pușcariu, ed. nouă	—40
Mărturisirea ortodocșă	1.20
Pastorală veche	1.—
Pastorală nouă	1.50
Pomăritul de D. Comșa	1.—
Principii din Pedagogie de dr. Il. Pușcariu	1.—
Psichologia empirică de I. Popescu	2.—
Teologia dogmatică	1.—
Teologia morală	1.50
Toldy, Narațiune poetică de Crișan & Putnoky	—70

III. Cărți literare.

Biografia fericitului Șaguna de N. Popea	fl. 2.50
Istoria biser. politico-naționale.	1.—
Enchiridion sau carte manuală de canone	4.—
Învățătorul și poporul de Marienescu	—50
Polemia contra Heliad	—50
Calendariu pe anul 1896	—30
Scrisori apologetice	—50
Sunete și resunete de Z. Boiu	—50
Scrierea sf. Ioan gură de aur	—50
Vocabular român german	—70
Anghira creștină (cuvântări) funebreale de T. V. Gheaja	1.50
Anecdote și glume de T. V. Gheaja	—65
Antologie română de Manliu	1.75
Cel mai mare bine din lume de Făgărășan	—20
Cine ce face lui își face, comedie într-un act pentru tinerimea școlară	—10
Codicele de Mateiu Voilean	—80
Colinde de A. Marienescu	1.10
Compas românesc de P. Petrescu	—50
Cuvântări funebreale de Z. Boiu	1.50
Crestomația română de I. Manliu	1.75
Date istorice de I. C. Pușcariu	2.—
Descănțele populare de Marian	2.—
Documente pentru limbă și istoria de Dr. Il. Pușcariu	2.50

Doine și strigături de St. Muntean	fl. —.12
Foi comemorative la serbarea 12/24 Maiu 1892 a lui G. Bariț	—80
În memoria lui G. Bariț peosii de G. J-andrea	—20
Întrebări de educațiune și instrucțiune studii pedagogice de Dr. P. Span	1.—
La Alma povești de Constanța de Dunca Schiau	—50
Lecciconul comunelor bisericesci din archidieceșă de Dr. Remus Roșca	1.—
Noul atac asupra școlilor noastre. Manual de drept cambial de I. Socaciu	—25
Pace vouă de H. Drumond tradusă de D. Făgărășan	—20
Primatul papal și infalibilitatea papei de I. Broju	—25
Poesii de Andreiu Murășan	1.50
Poetica română de I. Manliu	1.75
Povesici ardelenesci din gura poporului de I. P. Reteganul I—V	1.25
Povestiri alese și întocmite de P. Petrescu	—75
Retorica și stilistica de I. Manliu S'a dus în țără novelă originală de Il. Chendi	—15
Studiu diu economia națională de P. Petrescu	—40
Satul cu comorile novelă de P. Petrescu	—45
Stupăritul de C. Dimian	—80
Vechia metropolie de N. Popea	1.50
Protocollele sinodale dela 1864—1893 toate laolaltă	19 —
Protocollele congresuale dela 1868—1891 toate laolaltă	7.60
Statut organic	—25
Regulament pentru parochii	—10
Regulament pentru organizarea, provisorie a învățământului	—10
Regulament pentru procedura matrimonială	—20
Regulament pentru seminarul pedagogico-teologic Andreian,	—10
Regulament pentru afaceri interne congresuale	—20

IV. Tipărituri.

Budget cōla	—03
Catalog de clasă cōla	—02
Catalog de clasă broș. din 10 cōle	—30
Catalog de clasă broș. din 15 cōle	—45
Catalog de clasă broș. din 20 cōle	—55
Carte de evidență cōla	—03
Carte de evidență leg. din 30 cōle	1.80
Carte de evidență leg. din 40 cōle	2.10
Chronica școlară leg.	1.50
Consemnarea pruncilor obligați a cerceta școlă cōla	—02
Conspecte protopopesci, pentru noucun.	—05
Conspect despre comunele matre și filie cōla	—03
Conspect despre vizitarea școlelor cōla	—03
Conspecte de catechisația cōla	—03
Conspecte școlare inv. (date statistice cōla	—06
Conspecte prot. I. II. III cōla	—06
Conspecte de absenții săptămânale și lunare cōla	—02

Contul capitalelor active cōla	fl. —.03
Estrase din protocolul botezaților, cununaților și morților esempl.	—01
Matricula școlară cōla cr. 2 legată din 50 cōle	1.50
Inventare pentru averea bisericelor	—10
Jurnal de casă cōla	—03
Jurnal de casă leg. 25 coli	165
Jurnal de casă leg. 30 coli	1.80
Obligațiuni ptru biserici esempl.	—01
Protocolul bunei învoiri cōla	—06
Protocolul bunei învoiri leg. din 50 cōle	4.—
Protocolul parochial cōla	—06
Protocolul parochial leg. din 50 cōle	4.50
Protocolul botezaților cōla	—06
Protocolul botezaților I. din 50 c.	4.50
Protocolul cununaților cōla	—06
Protocolul cununaților I. din 50 c.	4.50
Protocolul morților cōla	—06
Protocolul morților leg. din 50 c.	4.50
Protocol de esibite cōla	—03
Protocol de esibite I. din 30 cōle	1.80
Protocol de esibite I. din 50 cōle	2.50
Prot. de clasificățiune cōla	—02
Prot. de clasificățiune I. din 50 c.	1.50
Specificațiuni pentru noua cununați cōla	—05
Testimonii școlare esempl.	—02
Testimonii de religie	—02

V. Icoane.

Icōna înmormântării domnului pe pânză	fl. 2.50
Icōna înmormântării domnului pe hârtie	—50
Icōna celor trei Ierarchi pe hârtie	—30
Icōna Evangeliștilor pe hârtie	—50
Portret Șaguna	1.—
Portret Gozdu	1.—

VI. Requisite de scris.

Libele de scris a 1 cr. 100	—70
Libele de comput a 1 cr. 100	—70
Libele de dictando a 1 cr. 100	—70
Caete de dictando din 6 foi 4 cr. dip 8 foi 6 cr. din 12 foi cu 8 cr. din 16 foi cu 12 cr. din 20 de foi cu	—15
Glasuri (tocuri de pene) și de ceruse rotunde și cuadrate a 4, 5, 6, 8, 12, 20, 30, 40 cr. și	—45
Tocuri (cōde) de pene condeiu dela 40 cr. suta până la 50 cr. bucata	
Hârtie fină de scris de cancelarie și concept a 6, 7, 8, și 10 fl. mii de cōle.	
Ceruse a 1, 2, 3, 4, 5, 6 și 7 bucata și suta a 80 cr. 1 fl. 1.20 1.50 2 și 7 fl.	
Pene de scris dela 50 cr. până 1 fl. 20 cutie constatătoare din 144 bucăți	
Tăblițe de pētră bucata 7, 10, 12 și 15 cu bucata	
Tot felul de hârtie de epistole cu prețuri foarte moderate	
Notese dela 4 cr. până la 1 fl. bucata	
Trăisti de școlă pentru copii, chipuri pentru copii, Cercele, Văpsele și pensele, Hârtie sugativă.	
Calemar, Liniale, hârtie pentru steluagiu, Albume, Blocuri, Ținte de desam; totfelul de negrăla, toate acestea cu prețuri foarte moderate	